

Rafał Zimny

Bydgoszcz, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Polskie językoznawstwo polonistyczne wobec odmian stylowych języka narodowego po 1989 roku

Słowa kluczowe: stylistyka polska po 1989 roku, odmiany języka polskiego, stylistyka funkcjonalna, stylistyka pragmatyczna, stylistyka kognitywna.

1. Uwagi wstępne

Podstawowym problemem, przed jakim staje badacz chcący podjąć tytułowe zagadnienie, jest określenie właściwego zakresu przedmiotowego swojego oglądu. Termin *odmiana języka* jest bowiem w polskiej tradycji językoznawczej odnoszony do fenomenów niejednorodnych, bo wydzielanych na podstawie różnych i na dodatek krzyżujących się niekiedy kryteriów. Ze względu na kryterium substancjalne mamy więc odmianę pisaną i odmianę mówioną, kryterium terytorialne pozwala wyodrębnić odmiany dialektalne i regionalne w opozycji do odmiany ogólnej (literackiej), kryterium sytuacyjno-komunikacyjne daje podział na odmianę oficjalną i nieoficjalną, a posłużenie się kryterium środowiskowo-społecznym prowadzi w końcu do wyróżnienia wielkiej liczby odmian środowiskowych i zawodowych. Sytuację komplikuje dodatkowo to, że odmianami nazywa się także¹⁾ klasyczne style funkcjonalne. W użyciu są nadto takie terminy, jak: *wariant języka*, *gwara* (*środowiskowa* lub *zawodowa*), (*inter*)*dialekt*, *język* z odpowiednią przydawką, np. *naukowy*, *subkultur[y]*, *żargon*, *argot*, *slang*, *typ* i *podtyp*.

Ten chaos terminologiczny próbuje uporządkować Jerzy Bartmiński (1991a/2003: 57–58), odróżniając za pomocą kryterium semiotycznego style (które uważa za kategorie obligatoryjne dla języka narodowego i nieprzekładalne wzajemnie ze względu na różnice wynikające z «wartości stylu») od odmian (które pojmuje jako kategorie fakultatywne wzajemnie na siebie przekładalne, a ponadto warunkowane istnieniem «określonych wspólnot komunikatywnych»). W dalszej części opracowania — z braku wystarczającej ilości miejsca, by dokładnie zreferować postęp badań nad wszystkimi wymienionymi typami odmian — skupię się jedynie na omówieniu najważniejszych osiągnięć polskiego językoznawstwa polonistycznego, teoretycznego i materiałowego, w zakresie badania odmian stylowych, rozumianych tu przede wszystkim jako style funkcjonalne, przy czym — z uwagi na dynamiczny

¹⁾ Ze względu na ograniczoną ilość miejsca rezygnuję zasadniczo w niniejszym opracowaniu z odsyłania Czytelnika do prac mniejszych (artykułów, przyczynków, recenzji itp.). Z tego samego powodu pozwalam sobie ponadto na pomijanie odwołań do źródeł w kwestiach drugorzędnych dla celu niniejszego artykułu.

rozwój dyscypliny po roku 1989 i cel niniejszego artykułu — główny nacisk położę na efekty badań z okresu ostatniego ćwierćwiecza.

2. Typologia odmian polszczyzny — przed 1989 rokiem i później

Rozważania nad problemem opisu zróżnicowania odmianowego polszczyzny powojennej rozpoczęła w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku wypowiedź Zenona Klemensiewicza (1953), po której swoje koncepcje systemu odmian wysuwali kolejno tacy autorzy, jak: Halina Kurkowska i Stanisław Skorupka (1959), Stanisław Urbańczyk (1956/1968), Antoni Furdal (1973), Walery Pisarek (1970), Teresa Skubalanka (1976), Stanisław Grabias (1981), Danuta Buttler (1982), Stanisław Gajda (1982, modyfikacja schematu — 2001), Aleksander Wilkoń (1987/2000), Andrzej Markowski (1992b)²). Niestety, ta trwająca pół wieku dyskusja nie przyniosła zadowalającego wyniku w postaci przyjęcia jednego, użytecznego choćby na potrzeby dydaktyki szkolnej i uniwersyteckiej, typologicznego schematu zróżnicowania odmian polszczyzny, co skutkuje zaszyfrowanym wyżej chaosem terminów (które stają się wskutek tego nieprecyzyjne³) mimo podejmowanych w tej kwestii przedsięwzięć systematycznych, zob. Gajda 1992), brakiem korelacji kryteriów wyróżniania odmian (co jest efektem różnych podejść metodologicznych) oraz rozproszeniem opisu⁴).

Z porównawczego zestawienia wzmiankowanych wyżej typologii wynika, że ich autorzy w swoich dążeniach klasyfikacyjnych uwzględniali nie tylko — zgodny z założeniami szkoły praskiej — kierunek funkcjonalistyczny, tj. dający w efekcie podział uniwersum językowego na style funkcjonalne, ale także tradycyjną metodologię dialektologiczną pozwalającą wyróżnić odmiany regionalne (mówione warianty wiejskie i miejskie) oraz kryterium sposobu realizacji kodu (co prowadziło np. do wiązania stylu potocznego jedynie z odmianą mówioną). Dopiero w powstałych na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych typologiach A. Wilkonia i A. Markowskiego ujawnia się wpływ nowszej metodologii psycho-, socjo- i pragmalingwistycznej. Pierwszy z nich wyróżnił socjo-, profesjo-, bio- i psycholekty (Wilkoń 1987/2000), drugi kosztem rezygnacji z wprowadzonego przez D. Buttler jako nadrzędne rozróżnienia na typ mówiony i pisany podniósł do tej rangi kryterium sytuacyjno-komunikacyjne (Markowski 1992b).

Wszyscy wymienieni autorzy są zgodni jedynie co do zróżnicowania polszczyzny ogólnej na wariant mówiony i pisany, ponadto nie kwestionuje się zasadniczo w tych pracach także układu dyferencyjnego: język ogólny — gwary miejskie (odmiana pośrednia — mieszana) — gwary ludowe. Jednakże w zakresie podziału języka na style funkcjonalne przywoływani badacze prezentowali różne stanowiska. Nie wchodząc w szczegóły, można rzec, że przed 1989 rokiem przyjęł się w polskim językoznawstwie polonistycznym czteroelementowy

²) Z powodu braku miejsca nie streszczam tu tych koncepcji ani nie prezentuję wykresów je ilustrujących, odsyłając zainteresowanego Czytelnika do ich omówienia w opracowaniu A. Wilkonia (1987/2000: 12–21) lub Doroty Zdunkiewicz-Jedynak (2008: 30–35).

³) Zob. w tej sprawie artykuł Tomasza Piekota (2001: 61–64).

⁴) Zob. wykaz podobieństw i różnic między tymi inicjatywami typologicznymi u A. Wilkonia (2000: 20–21) lub S. Grabiasa (1994: 70–71).

model funkcjonalnego zróżnicowania języka ogólnego, obejmujący style: potoczny, naukowy, artystyczny oraz urzędowy / urzędowo-kancelaryjny / administracyjno-prawny / prawno-urzędowy. Oprócz tych stylów autorzy wyodrębniali ponadto: język (styl) normatywno-dydaktyczny (Klemensiewicz), styl przemówień / retoryczny / wystąpienia publicznego (Kurkowska i Skorupka, Skubalanka, Buttler, Markowski), publicystyczny lub publicystyczno-dziennikarski (Buttler, Pisarek, Gajda), techniczny (Markowski), a także język w mediach (Markowski). Po roku 1989 — za sprawą upowszechniania się metod stylistyki pragmatycznej — repertuar wyróżnianych przez językoznawców odmian stylowych polszczyzny znacznie się poszerzył, albowiem nowa rzeczywistość polityczna i społeczna przyniosła nieznane lub marginalizowane wcześniej sposoby stylistycznej funkcjonalizacji tworzywa językowego. Ukazały się w związku z tym prace opisujące m.in. w kategoriach stylistycznych: język religijny i biblijny (zob. dalej przegląd badań), język reklamy (np. Bralczyk 1996), język polityki (np. Ożóg 2004; Bralczyk 2007), w tym tzw. nowomowę (Głowiński 1990; Bralczyk 2007), język biznesu (np. Arabski (red.) 1997), język w mediach (np. Michalewski (red.) 2004; Skowronek 2013), w tym język w nowych mediach (Grzenia 2006; Wolańska 2006) (w kwestii badań nad polszczyzną w mediach zob. artykuł Bogusława Skowronka w niniejszym numerze *Języka Polskiego*), a także polszczyznę publiczną mówioną, czyli tradycyjny styl przemówień / retoryczny (zob. dalej przegląd badań). Dyskusyjne byłoby dziś traktowanie tych odmian jako stylów funkcjonalnych w rozumieniu praskiej szkoły strukturalistycznej⁵), wydaje się jednak, że na gruncie stylistyki pragmatycznej i / lub kognitywnej mogą one zyskiwać status stylów. Rozwinięcie tego zagadnienia wykracza wszelako poza cele i ramy tego artykułu.

Wszystkie przywołane wyżej ujęcia typologizacyjne zostały opracowane zasadniczo przed 1989 rokiem. Spośród nowych głosów, które pojawiły się w tej kwestii po tej dacie, warto wspomnieć o dwóch najważniejszych: 1) etnolingwistycznym stanowisku J. Bartmińskiego (1991b, ale rozwijanym przez autora już wcześniej, zob. Bartmiński 1977), który w przeciwieństwie do dotychczasowych ujęć pionowych (hierarchicznych) styl potoczny umieścił w centrum pojmowanego jako koncentryczny systemu stylowego języka; 2) zaproponowanej przez S. Grabiasa (1994: 139) typologii odmian socjolektalnych, porządkującej dziedzinę od strony terminologicznej. Jednak obie te inicjatywy odnosiły się tylko do części systemu odmian polszczyzny — stylów funkcjonalnych u J. Bartmińskiego i wariantów socjalnych u S. Grabiasa — toteż należy je traktować jako ujęcia dopełniające, a nie jako propozycje nowych sposobów całościowego opisu zróżnicowania polszczyzny.

3. Rozwój badań stylistycznych po 1989 roku

Po roku 1989 daje się zauważyć przyrost prac poszerzających teoretyczne instrumentarium stylistyki o narzędzia metodologiczne nowszych dyscyplin językoznawczych. Przewodzą w tym względzie zwłaszcza ośrodki katowicki i opolski. Ich reprezentanci opublikowali lub zredagowali kilka znaczących opracowań, w których do badań nad stylami włączono

⁵) Jednakże w wypadku odmiany religijnej postulat włączenia jej do systemu współczesnych odmian funkcjonalnych polszczyzny podnoszony jest przynajmniej od lat 80. XX w., za pionierki tego podejścia należy uznać Irenę Bajerową i Jadwigę Puzyninę.

narzędzia pragmalingwistyki (Witosz (red.) 2001, 2006), tekstologii (Gajda, Balowski (red.) 1996) i dyskursologii (Witosz 2009). Z kolei problemy stylu w powiązaniu ze spojrzeniem semantycznym rozważają autorzy rozpraw pomieszczonych w tomie: Szczepankowska (red.) 2008. Ujęcie kwantytatywne reprezentuje monografia Ireny Kamińskiej-Szmaj (1990). Warto wspomnieć ponadto o genologicznej koncepcji Marii Wojtak (2004), w której ukształtowanie stylistyczne tekstu stanowi jeden z czterech wyróżników tożsamości gatunku.

Jeśli chodzi o powstałe po 1989 roku prace poświęcone poszczególnym stylom funkcjonalnym, należy odnotować wzrost zainteresowania potocznością, co pozostaje w niewątpliwym związku z przedstawioną przez J. Bartmińskiego nową koncepcją potoczności jako kategorii semantyczno-kulturowej, a nie stylistyczno-komunikacyjnej.

Do najciekawszych prac ogólnych o potoczności, które ukazały się w ciągu ostatniego ćwierćwiecza, zaliczyć można dwie wartościowe monografie — Jacka Warchali (2003) i Barbary Bonieckiej (2013), a także kilka tomów zbiorowych (Gajda, Adamiszyn (red.) 1991; Anusiewicz, Nieckula (red.) 1992; Boniecka, Grabias (red.) 2007), w których pomieszczono prace mniejsze, dotyczące różnych aspektów potoczności.

Wypowiedzi potoczne są współcześnie nader chętnie wybierane także jako przedmiot analiz genologicznych (np. Wyrwas 2014), tekstologicznych (np. Żydek-Bednarczuk 1994; Boniecka 1999), gramatycznych (np. Kita 1989; Cichońska 2000) czy też analiz dotyczących komunikacji językowej (np. Laskowska 1993; Boniecka, Grabias (red.) 2007; Boniecka 2013).

Przed rokiem 1989 odczuwalny był brak opracowania słownikowego polszczyzny potocznej, jednakże w okresie ostatniego ćwierćwiecza uzupełniono tę lukę, i to w sposób pozwalający sądzić, że jest to obecnie odmiana języka ciesząca się najpełniejszym opisem leksykograficznym. Jako pierwszy ukazał się słownik Janusza Anusiewicza i Jacka Skawińskiego (1996), a kilka lat później zespół pod kierownictwem Władysława Lubasia rozpoczął edycję najobszerniejszego, bo wielotomowego, leksykonu leksemów potocznych. Do roku 2013 ukazało się siedem tomów (do litery O) (Lubaś (red.) 2001–2013). Ten zestaw uzupełnia skromne i raczej szkolne dzieło słownikarskie Macieja Czeszewskiego (2008).

Styl naukowy już przed 1989 rokiem był przedmiotem wielu opracowań skupiających się przede wszystkim na leksyce, składni, morfologii i strukturze tekstu (przegląd stanu badań do końca XX wieku zob. Biniewicz 2002: 25–33). Z prac opublikowanych po wymienionej dacie należy odnotować dwie monografie S. Gajdy — przeglądową, poświęconą opisowi właściwości stylu (1990b), oraz szczegółową, dotyczącą teorii terminu (1990a). Obie stanowią kontynuację wcześniejszych zainteresowań stylistycznych autora (Gajda 1982). Opisowi stylu nauk ścisłych w ujęciu ewolucyjnym dwie książki poświęcił Jerzy Biniewicz (1992, 2002), styl nauk humanistycznych przedstawił Andrzej Chojecki (1997) i Jerzy Pelc ((red.) 2000), Stanisław Mikołajczak (1990) dał zaś składniową syntezę stylu nauk humanistycznych. Najważniejsze opracowania poświęcone popularnej i szkolnej wersji stylu naukowego wyszły spod pióra Anny Starzec (1999), Macieja Kawki (1999) oraz autorów prac z tomu pod redakcją Teodozji Rittel i Jana Oźdżyńskiego ((red.) 1997). W najnowszych badaniach nad stylem naukowym wyraźnie zaznacza się zwrot pragmalingwistyczny i dyskursologiczny (Duszak 1998; Gajda (red.) 1999).

Badania koncentrujące się na opisie stylu artystycznego (języka poetyckiego) od zawsze prowadzone były na styku dwóch dyscyplin: literaturoznawstwa i językoznawstwa, przy czym ujęcia literaturoznawcze ciążyły ku holizmowi, ujęcia językoznawcze ku elokucjonizmowi (więcej o tym zob. Gajda 2002: 44–45). Z tego powodu liczba prac stylistycznych dotyczących tej odmiany języka jest ogromna — zarówno w okresie przed cezurą roku 1989, jak i po niej — co uniemożliwia dokładne i wyczerpujące sprawozdanie. By więc choć w części oddać bogactwo współczesnych osiągnięć polskiego językoznawstwa w tym obszarze, wskażę jedynie kilka typowych opracowań reprezentatywnych dla starszych i nowszych nurtów badawczych. Z jednej strony zatem po roku 1989 badacze starszego pokolenia, tacy jak T. Skubalanka (1995, 2001) czy A. Wilkoń (1999), rozwijają wypracowane przez siebie wcześniej podejścia, z drugiej ukazały się prace reprezentujące innowacyjne w badaniach stylistycznych ujęcia metodologiczne lub wkraczające na nowe obszary problemowe. Poniżej przedstawiam krótki (i wybiórczy) przegląd najważniejszych opracowań z minionego dwudziestopięcioletnia poszerzających horyzont poznawczy stylistyki. Inspiracje kognitywistyczne widoczne są np. w tomach: Pajdzińska 1993; Pajdzińska, Tokarski (red.) 2001; Korpysz, Kozłowska (red.) 2011; spojrzenie etnolingwistyczne (włączam doń także metodologię językowego obrazu świata) ujawnia się np. w pracach: Witosz i in. 2003; Puzynina 2006; Wysocka 2009; tekstologiczno-stylistyczny charakter mają rozważania Bożeny Witosz (1997); nurt aksjolingwistyczny w badaniach stylistycznych najwyraźniej zaznacza się w pracach powstałych w ramach projektu norwidowskiego, zainicjowanego na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku przez J. Puzyninę (obejmującego pięć słownikowych zeszytów tematycznych); Jan Grzenia (1999) eksploruje z kolei język poetycki, korzystając z Bachtinowskiego pojęcia polifonii; semantyczny profil mają badania tekstów artystycznych prowadzone przez Ryszarda Tokarskiego (1995); przedmiotem zainteresowania Małgorzaty Święcickiej (1999) jest zaś funkcjonalizacja języka potocznego w tekście artystycznym; Halina i Tadeusz Zgółkowie (1992) przedstawili frekwencyjny opis słownictwa poezji polskiej; Jan Kida (1998) poświęcił monografię nauczaniu o stylu artystycznym w szkole; ostatnio zaś ukazało się studium M. Wojtak (2014) o stylu polskiego dramatu. Nie należy tu także zapominać o stylu artystycznym folkloru — w tym obszarze klasyczną pracą pozostanie zapewne na długo dzieło J. Bartmińskiego (1990).

Bardzo dynamicznie po roku 1989 rozwijają się także tradycyjne badania nad językiem autorów (zob. w tej kwestii artykuł Jakuba Bobrowskiego w niniejszym numerze *Języka Polskiego*).

W badaniach nad stylem urzędowym daje się po roku 1989 zauważyć rosnące zainteresowanie autorów odmianą prawną i prawniczą tego stylu. Najważniejsze dzieła z tego zakresu to studia Jerzego Pieńkosa (1999), Ewy Malinowskiej (2001, 2012), Agnieszki Choduń (2007) oraz Sławomiry Wronkowskiej i Macieja Zielińskiego (1993). Ponadto warto wyróżnić kilka tomów zbiorowych: pod redakcją Marii T. Lisisowej (2006, 2008), E. Malinowskiej (2004) oraz Kazimierza Michalewskiego (2010), w pracach tych znalazły się ponadto studia opisujące odmiany z pogranicza stylu urzędowego i naukowego, czyli administracyjną i ekonomiczną. Można odnieść wrażenie, że naukowa refleksja nad tą odmianą stylową polszczyzny jest stosunkowo najbardziej «konserwatywna» metodologicznie, być może dlatego, że

często znaczące dla stylistyki językoznawczej prace o języku prawnym ogłaszają reprezentanci środowiska prawniczego (Choduń, Zieliński), a być może dlatego, że językowe zachowania urzędowe są bardzo sztywne i pod względem przyjętej wersji kodu językowego najwolniej się zmieniają. W ostatnich kilku latach podjęto jednak kilka inicjatyw zmierzających do zmiany standardów komunikacji urzędowej. Środowisko badaczy wrocławskich (T. Pietkot, Marcin Poprawa, Grzegorz Zarzeczny, Ewelina Moroń) animuje pionierski w Polsce ruch prostej polszczyzny, tematem przewodnim jednego z ostatnich sprawozdań (za lata 2010–2011) Rady Języka Polskiego dla Senatu RP była Poprawność językowa i sprawność komunikatywna materiałów pisemnych kierowanych do obywateli przez ministerstwa i wybrane inne instytucje centralne, Senat RP zorganizował ponadto I Kongres Języka Urzędowego (2013), a Prezydent RP patronował jednej z debat z okazji Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego na temat: Czy język urzędowy może być przyjazny obywatelom? (Pałac Prezydencki, 20 lutego 2013). Być może w perspektywie długofalowej zaowocuje to istotnymi zmianami w stylu urzędowym, co da badaczom asumpt do napisania nowych monograficznych opracowań tej odmiany stylowej polszczyzny.

Powyższy wywód wart jest uzupełnienia o opis badań nad jeszcze dwoma wariantami polszczyzny, częściej ujmowanymi współcześnie jako style, a nie odmiany w rozumieniu J. Bartmińskiego (1991a/2003), a mianowicie stylem religijnym i stylem mówionym monologowym (retorycznym /przemówień).

Pierwszy z nich ze względów politycznych nie był przed 1989 rokiem często badany (nie licząc prac historycznojęzykowych), ale po zmianie ustrojowej nastąpił wyraźny ilościowo i jakościowo przyrost naukowych dzieł poświęconych stylistycznym aspektom odmiany religijnej (tj. właściwie polszczyźnie religii rzymskokatolickiej, prac poświęconych stylowemu ukształtowaniu tekstów innych wyznań jest niewiele i są to najczęściej opracowania przyczynkarskie).

D. Zdunkiewicz-Jedynak (2008: 109) dostrzega w swoim podręczniku siedem pododmian współczesnego języka religijnego (derywując wszystkie ze stylu biblijnego i stylu kanonicznego), a mianowicie: naukowo-teologiczny, dydaktyczny, retoryczny, potoczny, urzędowy, artystyczny i reklamowy. Filiacje te świadczą o tym, że pole obserwacji religijnej praktyki stylistycznej znacznie się w ostatnim dwudziestopięcioleciu poszerzyło, obejmując swoim zasięgiem nie tylko teksty święte (Biblia) i kanoniczne (modlitwa, liturgia), ale także rozmaite wypowiedzi o charakterze religijnym służące konkretnym celom pragmatycznym. Można wręcz postawić tezę, że zróżnicowanie współczesnego języka religijnego dubluje w pewnym sensie strukturę zróżnicowania stylistycznego języka ogólnego, każdy bowiem styl «świecki» ma swój odpowiednik religijny. Jeśli przyjmiemy cytowaną wyżej tezę J. Bartmińskiego o «wartości stylu» jako głównym czynnikiem różniącym styl od odmiany, język religijny można uznać za styl funkcjonalny, co jednak nie likwiduje wątpliwości pojawiających się w praktyce badawczej, gdyż nie istnieje jednolity wzorzec stylowy języka religijnego, tylko co najwyżej wzorce poszczególnych jego pododmian, zbliżone kształtem do odpowiednich wzorców stylów «świeckich» i różniące się od nich tym, że ich realizacje dotyczą sacrum, a nie profanum. Wydaje się zatem, że styl religijny to pojęcie zbyt szerokie, dlatego w moim przekonaniu pożyteczniej byłoby mianem stylu religijnego określać wzorce wystąpienia

biblijnego i kanonicznego, natomiast w wypadku pozostałych odmian mówić o religijnym wariacie odpowiedniego stylu «świeckiego», gdyż w ten sposób utrzymana zostanie stabilność czteroelementowego układu polskich stylów funkcjonalnych. Zagadnienia tego dalej w tym miejscu nie podejmuję ze względu na ograniczone ramy artykułu.

Z powstałych po roku 1989 prac zbiorowych poświęconych różnym zagadnieniom języka religijnego należy zwrócić uwagę zwłaszcza na następujące: Bajerowa i in. (red.) 1993; Adamek, Koziara (red.) 1999; Mikołajczak, Węclawski (red.) 2004, 2005; Bortkiewicz i in. (red.) 2007.

Monografię stylu biblijnego opracowała Danuta Bieńkowska (2002), a jego frazeologią zajmuje się głównie Stanisław Koziara (2001, 2009). Warto odnotować też niewielkie opracowanie leksykograficzne Jana Godynia (2006). Zagadnienia szczegółowe stylu biblijnego omawiane są z kolei w tomach: Koziara 1993; Koziara, Przyczyna 2009.

W ostatnich latach wzrosło też zainteresowanie genologiczną specyfiką języka religijnego. Tej problematyki dotyczą m.in. następujące prace: Zdunkiewicz-Jedynak 1996, 2006; Makuchowska 1998; Ceglińska 2000; Przyczyna 2000; Urbański (red.) 2003; Kładoczny 2004; Wojtak 2011.

Po roku 1989 zauważalny stał się także przyrost publikacji dotyczących stylu retorycznego (tradycyjnie: stylu przemówień), czyli publicznego wariantu mówionego. Wkrótce po tej dacie ukazały się dwa najważniejsze opracowania teoretyczne poświęcone klasycznej sztuce retorycznej (Korolko 1990; Ziomek 1990), a w latach następnych wydano co najmniej kilkanaście opracowań szczegółowych o charakterze podręcznikowym (zob. m.in. Kochan 2005; Rusinek, Załazińska 2005; Lichański 2007; Barłowska i in. (red.) 2008; 2010; Wasilewski, Skibiński 2008; Budzyńska-Daca, Kwosek 2009) oraz niezliczoną w praktyce liczbę rozmaitego rodzaju poradników dotyczących tego, jak publicznie występować. Wzrost zainteresowania tą odmianą polszczyzny (można czasem spotkać się nawet z określeniem «renesans retoryki») wynika z pewnością z potrzeb autoprezentacyjnych współczesnych Polaków.

Badania szczegółowe skupiały się na analizie stylu wypowiedzi różnych mówców (np. Jana Pawła II czy Lecha Wałęsy), ukazało się także sporo prac poświęconych analizie języka mówionego w działaniach politycznych, kaznodziejskich i społecznych (np. Garpel 2003; Urbański (red.) 2003; Sobczak, Zgólkowa (red.) 2007, 2009), a zwłaszcza sposobów realizowania funkcji perswazyjnej (np. Laskowska (red.) 1999; Mosiołek-Kłosińska, Zgółka 2003), bogato udokumentowane są też badania nad publicznymi gatunkami mówionymi. Liczba publikacji dotyczących tego stylu po 1989 roku jest jednak tak znaczna, że z braku miejsca ograniczam się tylko do zamieszczenia odsyłaczy do kilku źródeł. Można się spodziewać, że w najbliższych latach ta problematyka będzie się cieszyć wciąż dużym uznaniem ze strony polskich stylistyków.

4. Podręczniki i czasopisma poświęcone stylistyce

Do roku 1989 status kanonicznych podręczników akademickiej stylistyki językoznawczej miały przede wszystkim książki H. Kurkowskiej i S. Skorupki (1959) — w zakresie wiedzy teoretycznej, oraz Anny i Piotra Wierzbickich (1970) — w zakresie ćwiczeń praktycznych.

Ostatnie ćwierćwiecze przyniosło jednak prawdziwy urodzaj użytecznych dydaktycznie syntetycznych opracowań poświęconych stylistyce. Wymienię w tym miejscu siedem⁶⁾ moim zdaniem najbardziej wartościowych inicjatyw w tym zakresie. Stan dotychczasowej wiedzy stylistycznej bodaj najpełniej został ujęty w dwóch kompendiach opolskich (Gajda (red.) 1995, 2001) i dwóch krakowskich (Pisarek (red.) 1999; Malinowska i in. (red.) 2013), które są pomocne także badaczom, natomiast dwa przedsięwzięcia warszawskie (Bańkowska, Mikołajczuk (red.) 2003; Zdunkiewicz-Jedynak 2008, (red.) 2010) i jedno gdańskie (Maćkiewicz 2010) zostały przygotowane głównie z myślą o studentach i dydaktykach akademickich.

Od roku 1992 z inicjatywy S. Gajdy regularnie ukazuje się najważniejsze polskie czasopismo naukowe publikujące najnowsze prace europejskie z zakresu stylistyki — rocznik *Stylistyka*, wydawany przez PAN i uczelnię opolską, do których w 2009 roku dołączyło Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Do roku 2013 ukazały się 22 numery (od numeru 22 redaktorem naczelnym jest E. Malinowska, wcześniejszych 21 numerów zredagował założyciel). Jest to periodyk cieszący się zasłużoną sławą międzynarodową, zwłaszcza wśród stylistyków słowiańskich.

Drugim ważnym współcześnie dla polskiej stylistyki czasopismem jest *Język Artystyczny*, wydawany nieregularnie przez Uniwersytet Śląski od 1978 roku (14 numerów do 2010 roku), będący jednak periodykiem stricte polonistycznym.

Niewątpliwym minusem wydaje się brak renomowanych czasopism stylistycznych poświęconych pozostałym stylom funkcjonalnym, zwłaszcza potocznemu (tylko częściowo tę rolę odgrywa lubelska *Etnolingwistyka*, rocznik ukazujący się od 1988 roku, jak dotąd wydano 25 numerów). W przyszłości periodyk koncentrujący się wyłącznie na problematyce potoczności (ujmowanej nie tylko z perspektywy językoznawczej) mógłby w moim przekonaniu zostać powołany do życia w jednym z ośrodków przodujących pod względem badań tego rodzaju, np. w Lublinie, Opolu czy Wrocławiu.

5. Stan i perspektywy polskiej stylistyki

Początki i rozwój polskiej stylistyki językoznawczej związane są głównie ze środowiskiem warszawskim i krakowskim, a po wojnie — także z łódzkim (zob. Gajda 2002: 46). Jednakże już od lat siedemdziesiątych XX wieku, a zwłaszcza po przełomie 1989 roku, rolę centrów nowatorskich badań stylistycznych przejęły Opole, Katowice i Lublin. To w tych trzech ośrodkach zrodziły się najistotniejsze dziś w Polsce paradygmaty (a nawet szkoły) językoznawczego myślenia o stylach współczesnej polszczyzny. Czołowi naukowcy tych szkół (w Opolu — S. Gajda, w Katowicach — A. Wilkoń, w Lublinie — T. Skubalanka i J. Bartmiński) wychowali wielu uczniów średniego obecnie pokolenia, których aktywność naukowa daje wszelkie podstawy, by nie wątpić, że polska stylistyka polonistyczna utrzyma swój dotychczasowy wysoki poziom, pod warunkiem wszakże że nie wystąpią żadne niekorzystne okoliczności instytucjonalne, które mogłyby ów prognozowany stan zakłócić.

⁶⁾ Przedstawiam tu jedynie opracowania użyteczne w dydaktyce polonistycznej, pomijam rozmaite poradniki praktyczne przeznaczone dla określonych grup zawodowych (np. dziennikarzy, prawników czy kaznodziejów).

Patrząc od strony metodologicznej, należy się spodziewać, że stylistyka językoznawcza będzie rozwijać kierunki pragmatyczny i kognitywny. Dziś dysponujemy tylko wstępny-
mi rozpoznaniem tej problematyki — zagadnienia stylistyki pragmatycznej poruszane są
zwłaszcza przez Jana Mazura (1986, 1990), Krystynę Pisarkową (1994, 1998), Ewę Sławkową
(2000) oraz B. Witosz (2001), z kolei kwestie istotne dla stylistyki kognitywnej omówione
zostały najpełniej w tomie: Habrajska, Ślósarska (red.) 2006. Obecnie nie ma jeszcze syntez
i podręcznikowych ujęć tych nurtów stylistycznych, ale ich powstanie wydaje się tylko kwe-
stią czasu, następuje bowiem dynamiczny przyrost prac mniejszych (artykułów) zawierają-
cych analizy oparte na założeniach tych stosunkowo młodych metodologii.

Bibliografia

- I Kongres Języka Urzędowego 2013: 30–31 października 2012, Kancelaria Senatu, Warszawa (steno-
gram).
- Adamek Z., Koziara S. (red.) 1999: Od Biblii Wujka do współczesnego języka religijnego. Z okazji
400-lecia wydania Biblii ks. Jakuba Wujka, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, Tarnów.
- Anusiewicz J., Nieckula F. (red.) 1992: Język a Kultura, t. 5: Potoczność w języku i kulturze, Fundacja
dla Uniwersytetu Wrocławskiego. Wiedza o Kulturze, Wrocław.
- Anusiewicz J., Skawiński J. 1996: Słownik języka potocznego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warsza-
wa–Wrocław.
- Arabski J. (red.) 1997: Języki specjalistyczne — język biznesu. Materiały konferencyjne, Wydawnictwo
Wyższej Szkoły Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych, Katowice.
- Bajerowa I., Karpluk M., Leszczyński Z. (red.) 1993: Język a chrześcijaństwo, Towarzystwo Naukowe
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
- Bańkowska E., Mikołajczuk A. (red.) 2003: Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów, Książka
i Wiedza, Warszawa.
- Barłowska M., Budzyńska-Daca A., Wilczek P. (red.) 2008: Retoryka, Wydawnictwo Naukowe PWN,
Warszawa.
- Barłowska M., Budzyńska-Daca A., Załęska M. (red.) 2010: Ćwiczenia z retoryki, Wydawnictwo Na-
ukowe PWN, Warszawa.
- Bartmiński J. 1977: O derywacji stylistycznej. Gwara ludowa w funkcji języka artystycznego, Wydaw-
nictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Bartmiński J. 1990: Folklor — język — poetyka, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Bartmiński J. 1991a/2003: Odmiany a style języka, [w:] Współczesna polszczyzna. Wybór opracowań 2:
Warianty języka, red. J. Bartmiński, J. Szadura, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodow-
skiej, Lublin, s. 53–58 (przedruk z: Wariacja w języku. III Opolskie Spotkania Językoznawcze, red.
S. Gajda, Szczedrzyk, 10–11 X 1989, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich, Opo-
le 1991).
- Bartmiński J. 1991b: Styl potoczny jako centrum systemu stylowego języka, [w:] Synteza w stylistyce
słowańskiej, red. S. Gajda, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich, Opole, s. 33–47.
- Bieńkowska D. 2002: Polski styl biblijny, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź.
- Biłos E. 1998: Słownictwo szkolnego języka dydaktycznego, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicz-
nej, Częstochowa.
- Biniewicz J. 1992: Rozwój polskiej terminologii chemii nieorganicznej, Wyższa Szkoła Pedagogiczna
im. Powstańców Śląskich, Opole.
- Biniewicz J. 2002: Kształtowanie się polskiego języka nauk matematyczno-przyrodniczych, Wydawnic-
two Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Boniecka B. 1999: Lingwistyka tekstu. Teoria i praktyka, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-
Skłodowskiej, Lublin.

- Boniecka B. 2013: Strukturowanie potoczności w komunikacji werbalnej, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Boniecka B., Grabias S. (red.) 2007: Potoczność a zachowania językowe Polaków, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Bortkiewicz P., Mikołajczak S., Rybka M. (red.) 2007: Język religijny dawniej i dziś, t. 3, Wydawnictwo «Poznańskie Studia Polonistyczne», Poznań.
- Bralczyk J. 1996: Język na sprzedaż, Business Press, Warszawa.
- Bralczyk J. 2007: O języku propagandy i polityki, Trio, Warszawa.
- Budzyńska-Daca A., Kwosek J. 2009: Erystyka, czyli o sztuce prowadzenia sporów. Komentarze do Schopenhauera, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Buttler D. 1982: Miejsce języka potocznego wśród odmian współczesnej polszczyzny, [w:] Język literacki i jego warianty, red. S. Urbańczyk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 17–28.
- Ceglińska A. 2000: Piękno papieskiego słowa. O stylu encyklik Jana Pawła II, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź.
- Choduń A. 2007: Słownictwo tekstów aktów prawnych w zasobie leksykalnym współczesnej polszczyzny, Trio, Warszawa.
- Chojecki A. 1997: Mowa mowy. O języku współczesnej humanistyki, słowo/obraz terytoria, Gdańsk.
- Cichońska M. 2000: Wyrażenia zaimkowe w kształtowaniu dyskursu potocznego, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Czeszewski M. 2008: Słownik polszczyzny potocznej, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Duszak A. 1998: Tekst, dyskurs, komunikacja międzykulturowa, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Furdal A. 1973: Klasyfikacja odmian współczesnego języka polskiego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Gajda S. 1976: Rozwój polskiej terminologii górniczej, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich, Opole.
- Gajda S. 1982: Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa–Wrocław.
- Gajda S. 1990a: Wprowadzenie do teorii terminu, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich, Opole.
- Gajda S. 1990b: Współczesna polszczyzna naukowa — język czy żargon?, Instytut Śląski, Opole.
- Gajda S. (red.) 1992: Systematyzacja pojęć w stylistyce, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich, Opole.
- Gajda S. (red.) 1995: Przewodnik po stylistyce polskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Gajda S. (red.) 1999: Dyskurs naukowy — tradycja i zmiana, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Gajda S. (red.) 2001: Funkcjonowanie współczesnej polszczyzny, [w:] Język polski; seria: Najnowsze Dzieje Języków Słowiańskich, red. S. Gajda, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 207–402.
- Gajda S. 2002: Opolska stylistyka, *Analecta XI*, z. 1–2, s. 43–57.
- Gajda S., Adamiszyn Z. (red.) 1991: Język potoczny jako przedmiot badań językoznawczych, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich, Opole.
- Gajda S., Bałowski M. (red.) 1996: Styl a tekst, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Garpiel R. 2003: Perswazja w przekazach kaznodziejskich, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków.
- Głowiński M. 1990: Nowomowa po polsku, Pen, Warszawa.
- Godyń J. 2006: Mały słownik biblizmów języka polskiego — od Adama i Ewy zaczynać, Oficyna Wydawnicza Rytm, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, Warszawa–Kraków.
- Grabias S. 1981: O ekspresywności języka, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin.
- Grabias S. 1994: Język w zachowaniach społecznych, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Grzenia J. 1999: Język poetycki jako struktura polifoniczna (na materiale poezji polskiej XX wieku), Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

- Grzenia J. 2006: Komunikacja językowa w Internecie, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Habrajska G., Ślósarska J. (red.) 2006: Kognitywizm w poetyce i stylistyce, Universitas, Kraków.
- Kamińska-Szmaj I. 1990: Różnice leksykalne między stylami funkcjonalnymi polszczyzny pisanej (analiza statystyczna na materiale słownika frekwencyjnego), Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Kawka M. 1999: Dyskurs szkolny. Zagadnienia języka, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Kraków.
- Kida J. 1998: Stylistyka, styl i język artystyczny w edukacji polonistycznej, Wydawnictwo Oświatowe Fosze, Rzeszów.
- Kita M. 1989: Wypowiedzi przerwane we współczesnym polskim języku potocznym, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Klemensiewicz Z. 1953: O różnych odmianach współczesnej polszczyzny, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
- Kłodoczny P. 2004: Proroctwa chrześcijańskie jako gatunek mowy: na tle innych gatunków profetycznych) Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- Kochan M. 2005: Pojedynek na słowa. Techniki erystyczne w publicznych sporach, Znak, Kraków.
- Korolko M. 1990: Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Korpysz T., Kozłowska A. (red.) 2011: Język pisarzy. Problemy słownictwa, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa.
- Koziara S. 1993: Pojęcia wartościujące w polskich przekładach Psalterza, Universitas, Kraków.
- Koziara S. 2001: Frazeologia biblijna w języku polskim, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków.
- Koziara S. 2009: Tradycyjne biblizmy a nowe polskie przekłady Pisma Świętego (ujęcie filologiczno-normatywne), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków.
- Koziara S., Przyczyna W. 2009: Polszczyzna biblijna — między tradycją a współczesnością, t. 1–2, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, Tarnów.
- Kurkowska H., Skorupka S. 1959: Stylistyka polska. Zarys, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Laskowska E. 1993: Wartościowanie w języku potocznym, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Bydgoszcz.
- Laskowska E. (red.) 1999: Skuteczność słowa w działaniach politycznych i społecznych, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Bydgoszcz.
- Lichański J.Z. 2007: Retoryka — historia, teoria, praktyka, t. 1: Historia i teoria retoryki, t. 2: Retoryka praktyczna — ćwiczenia, DiG, Warszawa.
- Lizisowa M.T. (red.) 2006–2008: Język w urzędach i w sądach, t. 1–2, Collegium Columbinum, Kraków.
- Lubaś W. (red.) 2001–2013: Słownik polskich leksemów potocznych, t. 1–7 (A–Oż), Wydawnictwo Naukowe DWN (t. 1), Lexis (t. 2–7), Kraków.
- Maćkiewicz J. 2010: Jak dobrze pisać. Od myśli do tekstu, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Makuchowska M. 1998: Modlitwa jako gatunek języka religijnego, TiT, Opole.
- Malinowska E. 2001: Wypowiedzi administracyjne. Struktura i pragmatyka, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Malinowska E. (red.) 2004: Język, prawo, społeczeństwo, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Malinowska E. 2012: Konstytucja jako gatunek tekstu prawnego, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Malinowska E., Nocoń J., Żydek-Bednarczuk U. (red.) 2013: Style współczesnej polszczyzny. Przewodnik po stylistyce polskiej, Universitas, Kraków.
- Markowski A. 1992a: Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny, t. 1–2, Wiedza o Kulturze, Wrocław.
- Markowski A. 1992b: Polszczyzna końca XX wieku, Wiedza Powszechna, Warszawa.

- Mazur J. 1986: Organizacja tekstu potocznego, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Mazur J. 1990: Styl i tekst w aspekcie pragmatycznym, *Socjolingwistyka IX*, s. 70–85.
- Michalewski K. (red.) 2004: Współczesne odmiany języka narodowego, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Michalewski K. (red.) 2010: Język w prawie, administracji i gospodarce, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Mikołajczak S. 1990: Składnia tekstów naukowych. Dyscypliny humanistyczne, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań.
- Mikołajczak S., Węclawski T. (red.) 2004–2005: Język religijny dawniej i dziś, t. 1–2, Wydawnictwo «Poznańskie Studia Polonistyczne», Poznań.
- Mosiolek-Kłosińska K., Zgółka T. 2003: Język perswazji publicznej, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.
- Ożóg K. 2004: Język w służbie polityki. Językowy kształt kampanii wyborczych, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Pajdzińska A. 1993: Frazeologizmy jako tworzywo współczesnej poezji, Agencja Wydawniczo-Handlowa Antoni Dudek, Lublin.
- Pajdzińska A., Tokarski R. (red.) 2001: Semantyka tekstu artystycznego, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Pelc J. (red.) 2000: Język współczesnej humanistyki, Polskie Towarzystwo Semiotyczne, Warszawa.
- Piekot T. 2001: Teoretyczno-metodologiczne podstawy badania socjolektów, *Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego XXVII*, s. 61–89.
- Pieńkos J. 1999: Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie — prawo w języku, Muza, Warszawa.
- Pisarek W. 1970: Retoryka dziennikarska, Ośrodek Badań Prasoznawczych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Pisarek W. (red.) 1999: *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie polszczyzny na przełomie wieków*, Ośrodek Badań Prasoznawczych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Pisarkowa K. 1994: Z pragmatycznej stylistyki, semantyki i historii języka. Wybór zagadnień, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków.
- Pisarkowa K. 1998: Pragmatyka przekładu. Przypadki poetyckie, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków.
- Przyczyna W. 2000: Kaznodziejski przekaz opowiadań biblijnych, Poligrafia Salezjańska, Kraków.
- Puzynina J. 2006: Słowo poety, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Rittel T., Ożdżyński J. (red.) 1997: *Dyskurs edukacyjny*, Edukacja, Kraków.
- Rusinek M., Załazińska A. 2005: Retoryka podręczna, czyli jak wnikliwie słuchać i przekonująco mówić, Znak, Kraków.
- Skowronek B. 2013: *Mediolingwistyka. Wprowadzenie*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków.
- Skubalanka T. 1976: Założenia analizy stylistycznej, [w:] *Problemy metodologiczne współczesnego literaturoznawstwa*, red. H. Markiewicz, J. Sławiński, Wydawnictwo Literackie, Kraków, s. 250–263.
- Skubalanka T. 1995: O stylu poetyckim i innych stylach języka, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Skubalanka T. 2001: Podstawy analizy stylistycznej. Rozważania o metodzie, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Sławkowa E. 2000: Kategorie pragmatyczne w tekście literackim. Wstęp do stylistyki pragmatycznej, *Innowacje S.C.*, Goleniów.
- Sobczak B., Zgółkowa H. (red.) 2007: *Perspektywy polskiej retoryki*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.
- Sobczak B., Zgółkowa H. (red.) 2009: *Retoryka i etyka*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.
- Starzec A. 1999: *Współczesna polszczyzna popularnonaukowa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Szczepankowska I. (red.) 2008: *Styl a semantyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.

- Święcicka M. 1999: Kreacja dialogu potocznego we współczesnej polskiej prozie dla młodzieży, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Bydgoszcz.
- Tokarski R. 1995: Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Urbańczyk S. 1956/1968: Rozwój języka narodowego. Pojęcia i terminologia, [w:] S. Urbańczyk, Szkice z dziejów języka polskiego, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, s. 7–33 (przedruk z: Z dziejów powstawania języków narodowych i literackich. Materiały metodologicznej konferencji szkoleniowej Polskiej Akademii Nauk, Zakopane 1955, red. Z. Stieber, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, s. 9–36).
- Urbański P. (red.) 2003: Retoryka na ambonie. Z problemów współczesnego kaznodziejstwa, Wydawnictwo M, Kraków.
- Warchala J. 1991: Dialog potoczny a tekst, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Warchala J. 2003: Kategoria potoczności w języku, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Wasilewski J., Skibiński A. 2008: Prowadzeni słowami. Retoryka motywacji w komunikacji publicznej, Difin, Warszawa.
- Wierzbicka A., Wierzbicki P. 1970: Praktyczna stylistyka, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Wilkoń A. 1987/2000: Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Wilkoń A. 1999: Język artystyczny. Studia i szkice, «Śląsk», Katowice.
- Witosz B. 1997: Opis w prozie narracyjnej na tle innych odmian deskrypcji. Zagadnienia struktury tekstu, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Witosz B. (red.) 2001: Stylistyka a pragmatyka, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Witosz B. (red.) 2006: Style konwersacyjne, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Witosz B. 2009: Dyskurs i stylistyka, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Witosz B., Wojtak M., Sławkowa E., Skudrzykowa A. 2003: Style literatury, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Wojtak M. 2004: Gatunki prasowe, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Wojtak M. 2011: Współczesne modlitewniki w oczach językoznawcy, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, Tarnów.
- Wojtak M. 2014: O języku i stylu polskiego dramatu. Studia i szkice, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Wolańska E. 2006: Szybko, mobilnie, skrótowo, czyli właściwości komunikacyjne, tekstowe i stylistyczne krótkiej wiadomości tekstowej, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Wronkowska S., Zieliński M. 1993: Problemy i zasady redagowania tekstów prawnych, Urząd Rady Ministrów, Warszawa.
- Wyrwas K. 2014: Opowiadania potoczne w świetle genologii lingwistycznej, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Wysocka A. 2009: O miłości uskładanej ze słów. Obraz miłości erotycznej w polszczyźnie ogólnej oraz poezji Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, Anny Świrszczyńskiej i Haliny Poświatowskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Zdunkiewicz-Jedynak D. 1996: Językowe środki perswazji w kazaniu, Poligrafia Salezjańska, Kraków.
- Zdunkiewicz-Jedynak D. 2006: Surfując po Internecie w poszukiwaniu Boga... Gatunki komunikacji religijnej na polskich katolickich stronach internetowych, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, Tarnów.
- Zdunkiewicz-Jedynak D. 2008: Wykłady ze stylistyki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Zdunkiewicz-Jedynak D. (red.) 2010: Ćwiczenia ze stylistyki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Zgółkowa H., Zgółka T. 1992: Słownictwo współczesnej poezji polskiej. Listy frekwencyjne, t. 1–2, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań.
- Ziomek J. 1990: Retoryka opisowa, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Żydek-Bednarczuk U. 1994: Struktura tekstu rozmowy potocznej, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

Summary

Polish linguistic research on stylistic variants of Polish after 1989

Keywords: Polish stylistics after 1989, varieties of Polish, functional stylistics, pragmatic stylistics, cognitive stylistics.

In the first part of the article the author describes some of the major theoretical approaches relating to the stylistic differentiation of the post-war Polish language. The author finally concludes that the multiplicity of the so-far presented models makes it impossible to adopt a uniform typological scheme of the stylistic differentiation of contemporary Polish. In the following parts of the article the author presents in a reporting manner the most significant accomplishments of Polish post-1989 linguistics in the field of research on particular stylistic variants of Polish, focusing especially on the studies devoted to the following styles: colloquial, scientific, artistic, official (formal), religious and public spoken (rhetoric).
